

Propaganda dan Perang Saraf British di Tanah Melayu melalui Malayan Film Unit (MFU) 1946–1957

British Propaganda and Psychological Warfare in Malaya through the Malayan Film Unit (MFU) 1946–1957

Chellitda Farhana Gunaish¹, Mohd Firdaus Abdullah^{2*} and Wan Hasmah Wan Teh³

¹7B, Jalan Bunga Raya, Tongkang Yard Hujung, 05050 Alor Setar, Kedah, MALAYSIA

²Center for Research in History, Politics and International Affairs, Faculty of Social Sciences and Humanities, Universiti Kebangsaan Malaysia, 43600 UKM, Bangi, Selangor, MALAYSIA

³Literature Section, School of Humanities, Universiti Sains Malaysia, 11800 USM, Pulau Pinang, MALAYSIA

*Corresponding author: mfa@ukm.edu.my

Published online: 7 October 2022

To cite this article: Chellitda Farhana Gunaish, Mohd Firdaus Abdullah and Wan Hasmah Wan Teh. 2022. Propaganda dan Perang Saraf British di Tanah Melayu melalui Malayan Film Unit (MFU) 1946–1957. *Wacana Seni Journal of Arts Discourse* 21: 93–107. <https://doi.org/10.21315/ws2022.21.8>

To link to this article: <https://doi.org/10.21315/ws2022.21.8>

ABSTRACT

This research aims to look at the role of the Malayan Film Unit (MFU) which was used as a medium of propaganda and psychological warfare by the British in Malaya from 1946 to 1957. The establishment of the MFU was seen as one of the last British strategies in boosting their image and power in Malaya after the end of the Second World War. Through the MFU, various films were produced based on political, economic, and social themes in which the British had a stake. This research is qualitative in nature and fully uses historical research methods. Materials and resources were obtained from the National Archives of Malaysia, National Archives of Kedah/Perlis, the Hamzah Sendut Library in Universiti Sains Malaysia, the Tun Sri Lanang Library in Universiti Kebangsaan Malaysia, the Kedah State Public Library, and many others. The results show that the MFU played an important role as a propaganda tool and as a part of British psychological warfare in Malaya until its independence. Furthermore, the MFU was maintained post-independence and was a propaganda tool of the Federal Government of Malaya's psychological warfare.

Keywords: *Malayan Film Unit, Malaya, British, propaganda, psychological warfare*

ABSTRAK

Penyelidikan ini bertujuan untuk melihat peranan Malayan Film Unit (MFU) yang telah menjadi medium propaganda dan perang saraf oleh British di Tanah Melayu dari tahun 1946 sehingga tahun 1957. Penubuhan MFU dilihat antara strategi terakhir British dalam mengangkat imej dan kuasa mereka di Tanah Melayu selepas tamatnya Perang Dunia Kedua. Melalui MFU, pelbagai filem telah dihasilkan berdasarkan tema-tema terpilih seperti politik, ekonomi, dan sosial yang mempunyai kepentingan kepada British. Penyelidikan ini berbentuk kualitatif dan menggunakan sepenuhnya kaedah penyelidikan sejarah. Bahan dan sumber diperoleh dari Arkib Negara Malaysia, Arkib Negara cawangan Kedah/Perlis, Perpustakaan Hamzah Sendut (Universiti Sains Malaysia), Perpustakaan Tun Sri Lanang (Universiti Kebangsaan Malaysia), Perpustakaan Awam Negeri Kedah dan lain-lain lagi. Hasil kajian menunjukkan, MFU berperanan penting sebagai alat propaganda dan

perang saraf British di Tanah Melayu sehingga kemerdekaan tanah air. Malah selepas kemerdekaan, MFU dikekalkan dan telah menjadi alat propaganda dan perang saraf Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu.

Kata kunci: *Malayan Film Unit, Tanah Melayu, British, propaganda, perang saraf*

PENGENALAN

Propaganda secara umumnya bermaksud ideologi, dakyah, atau pendapat yang disebar untuk mempengaruhi masyarakat. Muhammad Aslah Akmal dan Mohd (2018) menjelaskan propaganda adalah kawalan berita dalam sesebuah negara bagi mendapatkan sokongan masyarakat awam. Propaganda berfungsi untuk menapis media agar penerbitan dan penyebaran maklumat kepada masyarakat tidak mempamerkan kesalahan dan kelemahan sesebuah kerajaan. Justeru, propaganda menjadi instrumen penting kepada pemerintah dalam mempengaruhi pemikiran masyarakat agar sentiasa memberikan sokongan kepada dasar kerajaan. Propaganda disebut juga sebagai perang psikologi atau perang saraf, iaitu penggunaan pelbagai pendekatan psikologi bagi mempengaruhi pendirian, emosi, tingkah laku, dan perwatakan seseorang terutamanya musuh bagi memihak kepada lawannya. Ia mewakili “perkataan dan aktiviti yang dicurigai,” sebuah tindakan yang membuatkan “orang melakukan sesuatu perkara bertentangan dengan kehendak sendiri menggunakan muslihat dan tipu daya.” Perang saraf menyasarkan kemenangan ketenteraan tanpa penglibatan tentera (Sahul Hamid 2010). Menurut Paul Linebarger (1972), perang saraf tidak tertakluk kepada pengertian menurut kamus semata-mata. Ia memerlukan tiga cara bagi mendefinisikannya. Pertama, menentukan perkara yang ingin dirancang berdasarkan situasi. Kedua, menetapkan tanggungjawab dan kuasa yang terlibat dalam kerja yang dipertanggungjawabkan. Ketiga, menyasarkan keputusan yang dipercayai bakal diperolehi dengan cara yang sudah dirancang. Perang saraf merangkumi penggunaan propaganda terhadap musuh. Dalam operasi ketenteraan, Linebarger mendefinisikannya sebagai “penggunaan terancang sebarang bentuk komunikasi yang direka bagi mempengaruhi minda dan emosi musuh, kumpulan asing yang neutral atau bersahabat untuk tujuan strategik atau taktikal.” McLaurin (1982) juga menetapkan definisi yang bersamaan dengan maksud Linebarger. McLaurin menyatakan tujuan perang saraf adalah untuk mempengaruhi tingkah laku, khususnya bagi memenuhi aspirasi dan kepentingan nasional.

Kebanyakan negara maju seperti Jepun, China, dan Perancis telah menggunakan filem sebagai bahan propaganda dan perang saraf pemerintah dengan hasrat untuk membangunkan masyarakat mereka melalui suntikan elemen pemikiran tinggi dan nilai budaya dalam karya-karya filem mereka (Siti Normala, Mohamad Saleeh, dan Md Azalanshah 2018). Selain itu, filem dapat dilihat sebagai satu medium untuk menyebarkan ideologi, nilai moral, simbol, dan konsep susunan sosial. Oleh itu, filem bukan semata-mata sebagai alat hiburan malah ia menjadi sebagai salah satu bahan propaganda pemerintah bagi memperoleh keyakinan dan sokongan rakyat terhadap kerajaan. Selepas Perang Dunia Kedua tamat, Shaw Brothers Production dan Cathay-Keris Production di Singapura mula bergiat aktif dengan penerbitan pelbagai filem komersial. Sambutan masyarakat terhadap perkembangan filem ini telah membuatkan British berusaha mewujudkan sebuah agensi filem rasmi yang boleh dijadikan platform propaganda kepada British untuk mendapatkan semula kepercayaan dan sokongan masyarakat dengan membentuk imej British sebagai “penyelamat” rakyat di Tanah Melayu. Maka, unit filem dikenali sebagai Malayan Film Unit (MFU) ditubuhkan bagi menyampaikan propaganda pemerintah melalui filem. Penubuhan MFU membuktikan bahawa permulaan kepada sebuah badan perfileman yang dikawal oleh pemerintah untuk melaksanakan tugas dan tanggungjawabnya menerbitkan filem-filem bercorak dokumentari bertujuan mempropagandakan dasar pemerintah untuk kepentingan politik, ekonomi, dan sosial British di Tanah Melayu. Penyelidikan ini bertujuan untuk melihat peranan MFU yang telah menjadi medium propaganda dan perang saraf oleh British di Tanah Melayu dari tahun 1946 sehingga tahun 1957.

TANAH MELAYU SELEPAS PERANG DUNIA KEDUA

Selepas tamatnya Perang Dunia Kedua, British dilihat berhadapan dengan cabaran yang hebat dalam mengembalikan kepercayaan dan keyakinan penduduk Tanah Melayu ke atas kredibiliti mereka di Tanah Melayu. British sememangnya menyedari bahawa mereka berada dalam keadaan yang lemah ekoran episod kekalahan mereka dengan tentera Jepun dalam peperangan yang dinyatakan. Malah di Tanah Melayu pada ketika itu dapat dilihat wujudnya usaha untuk membebaskan Tanah Melayu daripada penjajahan melalui penubuhan parti-parti politik yang radikal (Soenarno 1960).

Polisi politik Amerika Syarikat yang bersikap anti-empayar telah memberi tekanan terhadap usaha dan langkah pengekaln empayar British di tanah jajahan. Manakala ancaman aliran komunisme yang mula

merebak di kawasan Asia Tenggara juga memberi ancaman kepada kepentingan dan kelangsungan Britain sebagai sebuah empayar kapitalis di seluruh Asia Tenggara terutama di tanah jajahan. Namun yang lebih membimbangkan British adalah kebangkitan semula gerakan nasionalisme anti-penjajah yang wujud secara terbuka dan telah mendapat pengiktirafan dunia yang merujuk kepada Amerika Syarikat dan Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu (PBB). Kehancuran dan kejatuhan imej British sebagai sebuah kuasa besar dunia selepas Perang Dunia Kedua telah menyebabkan mereka kehilangan banyak tanah jajahan seperti Jordan (1946), India (1947), Pakistan (1947), Sri Lanka (1948) dan Burma (1948). Situasi ini telah membuatkan British turut bimbang sekiranya Tanah Melayu akan turut mengikuti jejak tanah jajahan yang tersenarai dalam menuntut kemerdekaan dari mereka. Hal ini menunjukkan British tidak pernah menduga pengaruh dan kekuasaan mereka sebagai kuasa empayar dunia mula merosot meskipun dalam pada abad ke-19, mereka dilihat menonjolkan imej yang kononnya hebat, dominan, dan berkuasa melalui akhbar utama di Britain yang merujuk kepada *Illustrated London News (ILN)* dan *The Graphic* (Azian et al. 2021).

Kekayaan bahan mentah di Tanah Melayu menjadi sumber yang paling penting kepada Britain bagi menampung kerugian dan kehancuran ekonomi akibat perang. Buktinya, dari tahun 1946 hingga 1950, Britain telah memperolehi sebanyak USD700,000,000 hanya daripada kegiatan eksport getah ke Amerika Syarikat. Keadaan ekonomi selepas Perang Dunia Kedua di Tanah Melayu telah menyebabkan berlakunya inflasi harga, kekurangan sumber makanan dan ubat-ubatan. Perkara ini ditambah dengan rasuah, kronisme, pembunuhan, penculikan, dan pemerasan berlaku secara berleluasa sehingga menyebabkan British Military Administration (BMA) dianggap sebagai *Black Market Administration* (Hassan 2010). Kekecewaan rakyat terhadap BMA dalam mengendali masalah ekonomi tersebut menyebabkan penduduk di Tanah Melayu mengadakan mogok pada Januari 1946. Pan-Malayan Federation of Trade Unions merupakan badan terpenting menggerakkan mogok pada ketika itu dan berperanan menyusun aktiviti-aktiviti mogok bagi mensabotaj kepentingan ekonomi British di Tanah Melayu. Banyak mogok dianjurkan oleh kesatuan ini, di mana pada Januari 1946, hampir 200,000 orang pekerja telah melancarkan mogok sehingga memberhentikan semua aktiviti dan trafik jalan. Antara mogok yang dilancarkan oleh kesatuan ini ialah Mogok Limbungan Kapal Tanjung Pagar, Singapura, Mogok Lombong Batu Arang, Mogok KTM, Mogok Kilang Getah dan Mogok Pemandu Bas dan Teksi.

Maka, British berusaha dalam membendung gerakan nasionalisme di Tanah Melayu dan melengahkan kemerdekaan Tanah Melayu. Hal ini turut disokong oleh Hassan (2010) yang menyatakan "*Independence was definitely going to come with a price.*" Namun, Britain tidak dapat melakukan tindakan kekerasan secara terbuka di Tanah Melayu ekoran demi menjaga keamanan dan mengelak kritikan dunia melalui tindakan mereka. Sebaliknya, mereka sedar dengan menggunakan media massa seperti wayang dan filem, mereka boleh menguasai dunia melalui ideologi, perang saraf, dan propaganda. Bagi melaksana propaganda dan perang saraf yang lebih efisien dan tersusun, British telah menubuhkan Jabatan Perhubungan Raya bagi menyakinkan penduduk Tanah Melayu bahawa mereka yang berjaya mengalahkan tentera Jepun dan bukannya komunis. Oleh itu, M. C. ff. Sheppard yang merupakan Pengarah Perhubungan Raya ketika itu telah mengusulkan penubuhan MFU sebagai salah satu medium propaganda dan perang saraf British. Namun cadangan ini pada awalnya tidak mendapat sokongan British ekoran masalah kewangan. Pada Mei 1946, Ralph Elton yang merupakan pengarah dari Crown Film Unit telah mencadangkan M. C. ff. Sheppard membeli peralatan pembikinan filem daripada Army Film Unit yang ketika itu ingin menutup operasi mereka di Singapura (2001/0019869 n.d.). Pembelian peralatan ini telah menjimatkan kos pihak British daripada membeli peralatan baharu dari luar negara. Maka, pada tahun 1946, MFU ditubuhkan adalah lanjutan daripada Army Film Unit bagi menjalankan kerja-kerja propaganda dan perang saraf.

Maka dengan itu, British berusaha menerbitkan filem melalui MFU bagi mengimplementasi propaganda dan perang saraf pada ketika itu. Produksi ini telah menerbitkan pelbagai filem dokumentari yang kononnya mengangkat martabat British sebagai "hero Malaya." Tayangan filem-filem ini tidak terhad di Tanah Melayu semata-mata malah turut ditayangkan ke luar negara. Buktinya dalam laporan (Malayan Film Unit 1954) ada menyebut:

1340 copies of MFU films were sent overseas from Kuala Lumpur and London to 43 different countries...TANJONG KARANG was dubbed in German in Hamburg, CHIK GREAT ADVENTURE in Arabic in Cairo for use in the Middle East, BEFORE THE WIND in Vietnamese in Saigon and A NEW LIFE was dubbed in Burmese in London.

Melalui kenyataan diatas, ia menunjukkan filem yang diterbitkan oleh MFU telah berada di pentas antarabangsa dan dilihat mampu mengangkat martabat British di Tanah Melayu. Malah, filem ini turut ditayangkan di Persidangan Pertubuhan Pendidikan, Saintifik dan Kebudayaan Bangsa-Bangsa Bersatu

(UNESCO), Perhimpunan Rasmi UNESCO dan Persidangan Rancangan Colombo (Malayan Film Unit 1954). Selain itu, penayangan filem-filem ini telah memberi gambaran ketidaksediaan Tanah Melayu untuk berkerajaan sendiri dan menggambarkan keprihatinan British terhadap masyarakat di Tanah Melayu. Hal ini terbukti melalui surat yang dihantar oleh *General Officer Commanding, Malaya District* kepada MFU yang menyatakan kepentingan filem dalam propaganda British dan meminta untuk Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu mengambil serius dalam mempergiatkan filem propaganda bagi disebar di United Kingdom dan Amerika Syarikat (1957/0575389 1949).

KEMUNCULAN MFU SEBAGAI ALAT PROPAGANDA BRITISH

Pada peringkat awal kewujudannya, pembabitan ditumpukan kepada usaha menggalakkan persefahaman antara kaum, perang saraf menentang penganas komunis, pembangunan politik, dan persediaan ke arah berkerajaan sendiri. Manakala satu laporan yang terkandung dalam *Policy File: Malayan Film Unit* (615/46) menyatakan tujuan lain penubuhan MFU adalah untuk mengurangkan kadar buta huruf dalam kalangan masyarakat ketika itu dan menyedarkan mereka mengenai kepentingan pendidikan. Semenjak penubuhannya, saban tahun, MFU memainkan peranan penting dalam menyediakan bahan propaganda kepada pemerintah di Tanah Melayu. Hal ini kerana adalah menjadi matlamat kerajaan bagi menerbitkan filem-filem bercorak dokumentari yang bertujuan memberi maklumat, pendidikan dan melaksana propaganda kerajaan kepada penduduk di Tanah Melayu (1957/0676229 1946). MFU mula beroperasi di sebuah bangsal kilang kertas milik Jepun yang terletak di Jalan Bangsar, Kuala Lumpur (2001/0019869 n.d.). Pada awal penubuhannya, kemudahan peralatan pembikinan filem diperoleh daripada Army Film Unit yang beroperasi di Singapura. Peralatan-peralatan yang dibeli di Singapura dipasang di Kuala Lumpur dengan bantuan jurukamera tentera. Peralatan ini merangkumi peralatan memproses filem, peralatan bunyi, dan peralatan animasi yang bernilai USD50,000 (1957/0676229 1946).

Filem MFU diterbitkan untuk kegunaan British bagi memperbaiki imej mereka sebagai sebuah empayar terkuat di Asia bukan sahaja di mata masyarakat Tanah Melayu tetapi pandangan dunia luar terutama kepada Amerika Syarikat. Kemunculan MFU adalah untuk memulihkan semula imej British sebagai rakan dan pelindung orang Melayu, British bertindak untuk membina satu “musuh bayangan” yang menjadi penghalang kepada kemerdekaan di Tanah Melayu. Maka, British bertindak melabelkan semua pemimpin sayap kiri sebagai “penganas” atau “komunis” dan pihak British yang bertanggungjawab untuk membanteras penganas komunis bagi mencapai kemerdekaan Tanah Melayu. Imej pemimpin sayap kiri sebagai “penganas” atau “komunis” bukan hanya di dalam filem malah setiap terbitan dokumen, risalah, poster, dan siaran radio kawalan British sentiasa menekankan imej pemimpin yang menentang British secara negatif. Tujuan utama penubuhan MFU pada permulaannya ialah untuk menghasilkan filem-filem yang membantu pihak British memberi penerangan,

Foto 1 Bangunan studio filem, MFU di Jalan Bangsar.
Sumber: Thoughtsonfilms (2014).

mendidik dan mengeratkan perpaduan dalam kalangan masyarakat ketika itu, di samping memperkenalkan Tanah Melayu kepada dunia luar. Dalam sebuah laporan yang terdapat dalam *Policy File: Malayan Film Unit* (1957/0676229 1946) menyatakan bahawa:

The general policy of the Government in setting up a film unit was to produce documentary, educational and propaganda film material (i) for use in Malaya and (ii) publicise Malaya overseas.

Maka terbukti bahawa tujuan utama penubuhan MFU adalah menghasilkan bahan propaganda untuk kegunaan pihak British di dalam dan luar negara. Pada Mac 1950, Stanley Hawes, Ketua Penerbit Lembaga Filem Nasional Australia telah melawat Tanah Melayu bagi mencadangkan pelan penyusunan semula struktur organisasi MFU. Hasil lawatan ini Stanley Hawes telah membuat kajian dan cadangan-cadangan mengenai tujuan utama dan fungsi sebenar MFU. Dalam laporannya, Hawes telah mengusulkan supaya MFU diperbesarkan dan skop penerbitan filemnya diperluaskan meliputi penerbitan filem-filem yang boleh membawa mesej kerajaan kepada rakyat (CO 537/6571 n.d.):

Film chosen or produced for this purpose will lose their effect if they are too obviously propagandist. They should aim without being blatant at familiarising as many people as they can possibly reach with the positive advantages of democratic government, and with the strength and positive achievements of the British Commonwealth of Nations. They must be screened regularly and constantly one after another at definite intervals, so that their effect is cumulative.

Ternyata Hawes amat memahami kekuatan filem sebagai satu senjata propaganda. Beliau turut memuji keupayaan kakitangan yang bertugas di MFU dalam menghasilkan filem-filem berkualiti tinggi. Namun begitu, atas desakan Hugh Carleton Greene yang merupakan Pegawai Bahagian Operasi Darurat, bilangan pasukan wayang mudah alih meningkat sebanyak 53 buah van. H. C. Greene merupakan bekas anggota British Broadcasting Cooperation (BBC) turut melihat kepentingan propaganda visual dalam mempengaruhi minda masyarakat tempatan (Hassan 2010). Filem-filem MFU yang ditayangkan secara meluas di pawagam dan melalui van mudah alih bagi kawasan luar bandar menjadi medium penting kepada kerajaan menyampaikan maklumat kepada penduduk mengenai perkembangan sosial, ekonomi, dan politik yang berlaku di negara ini. Kebanyakannya adalah bersifat pendidikan dan bertujuan untuk mengubah minda para penduduk. Hal ini dapat dilihat melalui penghasilan filem yang bertemakan kebersihan peribadi, alam sekitar, kepentingan pendidikan, menjaga kesihatan diri, dan cara pemakanan yang seimbang.

Foto 2 Stanley Hawes, Ketua Penerbit Lembaga Filem Nasional Australia (1950).

Sumber: Laman web National Film and Sound Archive of Australia (Shirley n.d.).

Foto 3 Hugh Carleton Greene, Pegawai Bahagian Operasi Darurat.

Sumber: Koleksi National Portrait Gallery, London (Argent 1968).

Pengarah Jabatan Perhubungan Raya, J. N. McHugh telah mengusulkan cadangan untuk MFU menghasilkan filem dalam pelbagai bahasa dan dialek dalam satu memorandum (P.R. 615/46 1947). Hal ini jelas menunjukkan bahawa Jabatan Perhubungan Raya melalui MFU cuba menyemai ideologi permodenan melalui penyebaran propaganda berbentuk filem yang dialihkan kepada pelbagai bahasa dan dialek seperti Mandarin, Hakka, Hokkien, Kantonis, bahasa Melayu, Tamil, dan bahasa Inggeris. Katalog filem MFU mendedahkan bahawa banyak filem diterbitkan dilihat mempunyai sasaran penonton tertentu (Malayan Film Unit 1953). Misalnya, filem anti-komunis hanya yang diterbitkan dalam dialek Hakka dan filem ini hanya ditayangkan kepada penonton berdialek Hakka sahaja.

Selain itu, dasar pecah dan perintah British jelas kelihatan dalam filem terbitan MFU. Masyarakat Cina seringkali digambarkan sebagai lebih mahir dalam perniagaan dan dilihat bekerja di bandar atau berfungsi sebagai orang tengah dalam sistem ekonomi. Manakala masyarakat Melayu dikenal pasti dengan pertanian di kawasan luar bandar dan seolah-olah hanya mengambil berat terhadap “meletakkan makanan di atas meja.” Masyarakat India secara keseluruhan digambarkan sebagai buruh yang bekerja di estet getah. Banyak filem MFU memaparkan komunis sebagai pengganas dan bahaya kepada negara. Hal ini adalah sebahagian daripada perang psikologi terhadap pemberontakan komunis (digelar darurat bermula dari tahun 1948 hingga 1960).

Selain ditayangkan di panggung wayang, filem-filem terbitan MFU turut ditayangkan di kawasan luar bandar. Pasukan wayang gambar bergerak menaiki kenderaan khas ditubuhkan bagi memudahkan proses penyebaran filem terutamanya di kawasan luar bandar. Pasukan ini akan menjelajah dari kampung ke kampung dalam menyiarkan filem-filem dokumentari kerajaan sambil menyelit dengan ceramah-ceramah umum sebagai selingan. Situasi ini dapat dilihat melalui penayangan kursus pendidikan untuk penduduk kampung yang diadakan di Melaka buat pertama kalinya pada tahun 1952 (1957/0302244 1952). Secara tidak langsung, rancangan ini menjadi sumber hiburan kepada rakyat terutama sekali masyarakat luar di samping menjadi platform bagi British menyampaikan mesej-mesejnya kepada rakyat. Selain daripada filem dokumentari, MFU turut mengimport filem-filem cereka dari luar negara seperti *Tarzan* serta filem kartun untuk ditayangkan kepada umum sebagai satu cara menarik perhatian rakyat terutamanya penduduk luar bandar. Hal ini bertujuan mengelakkan penonton daripada kebosanan akibat terlalu kerap menonton filem propaganda kerajaan (Ramakrishna 2002).

Semenjak tahun 1950-an, industri perfileman dan muzik menjadi salah satu industri hiburan yang cukup menguntungkan. Sebilangan besar penduduk Tanah Melayu sering kali berkunjung ke panggung wayang bagi berhibur. Situasi ini turut dibantu dengan penayangan filem lakonan P. Ramlee dan Saloma yang mendukung imej imperialisme telah menjadi antara tarikan penduduk untuk menonton wayang pada ketika itu. Situasi ini telah memberi kesempatan kepada British untuk menyelit iklan atau slogan anti-komunis terbitan MFU sebelum tayangan filem dimulakan. Di panggung wayang, cetakan filem saiz 35 mm digunakan untuk tayangan, sementara di kawasan luar bandar sebanyak 93 buah unit van mudah alih menayangkan cetakan filem saiz 16 mm. Terdapat 5,300 salinan daripada 700 filem tajuk yang berlainan ditayangkan oleh van mudah alih pada tahun 1950. Sebanyak 10 juta orang dianggarkan telah menonton dokumentari terbitan MFU dalam masa setahun (Malayan Film Unit 1953).

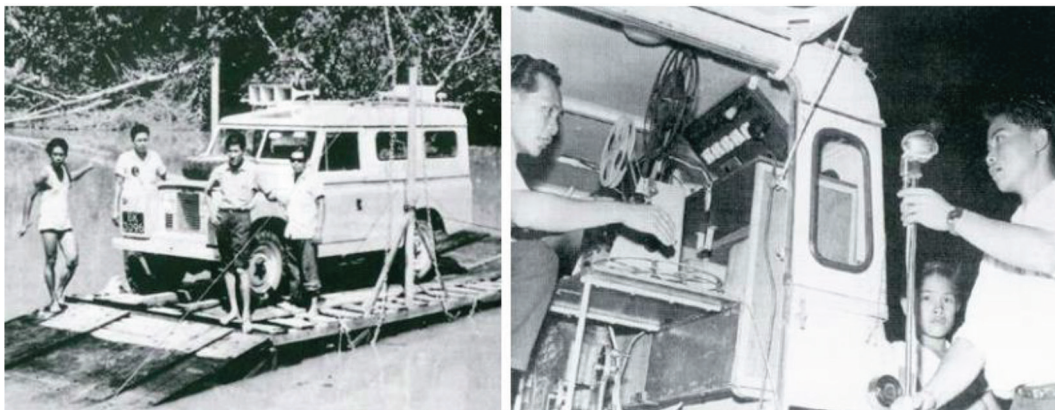

Foto 4 Pasukan wayang gambar bergerak dari Jabatan Penerangan.

Sumber: Jabatan Penerangan Malaysia (Ariah Judah 2017).

Foto 5 Sambutan masyarakat dengan kedatangan pasukan wayang bergerak.
Sumber: Jabatan Penerangan Malaysia (Ariah Judah 2017).

FILEM PROPAGANDA DAN PERANG SARAF KELUARAN MFU

Tema Politik dan Keselamatan

Ketika Sir Gerald Templer menjadi Pesuruhjaya Tinggi British, Pengarah MFU, Tom Hodge telah menerima arahan untuk memasukkan penampilan istimewa Templer dalam setiap filem terbitan MFU. Imej Templer dalam setiap babak dalam filem perlu ditonjolkan dengan perwatakan positif seperti seseorang yang mesra dan mudah didekati oleh penduduk di Tanah Melayu. Secara jelasnya, imej Templer yang dicipta khas oleh MFU ini seolah-olah menunjukkan beliau sebagai “hero Malaya.” Realitinya, imej Templer bukan seperti yang digambarkan sebaliknya lebih cenderung kepada sifat autokratik dan kejam. Buktinya, Templer merupakan individu yang mencetuskan perang psikologi dengan menawarkan ganjaran kepada orang awam yang berjaya menangkap komunis dan membenarkan tentera British mengambil gambar mayat komunis seperti kepala terputus atau mengikat mayat di bahagian belakang trak mereka, dan memandu mengelilingi kawasan bertujuan menakut-nakutkan orang awam.

Bermula dari tahun 1947, hampir kesemua filem MFU mempunyai *narrator* sebagai suara latar utama yang akan menerangkan peristiwa-peristiwa yang berlaku dalam setiap babak yang ditayangkan. Strategi komunikasi sehala ini digunakan secara halus untuk mempromosikan dasar dan pencapaian kerajaan kolonial. Manakala komunis atau golongan yang menentang pemerintahan British digambarkan sebagai “pengganas” atau “penyamun.” Perang saraf ini memudahkan British mempengaruhi minda orang awam terutamanya masyarakat luar bandar. Teknik penentangan visual seringkali ditonjolkan dalam filem-filem doku-drama (dokumentari berbentuk drama) ini. Misalnya, filem akan dimulai dengan representasi visual dari cara salah dalam bertindak sesuatu perkara kemudian visual akan dikembangkan kepada jalan penyelesaian atau langkah yang benar untuk bertindak. Bentuk-bentuk sebegini jelas terpapar dalam filem terbitan mereka seperti *Abu Nawas*, *Kinta Story*, dan *Siri Kesah Kampong Kita*.

Pada tahun 1950, Leftenan Jeneral Sir Harold Briggs telah mengemukakan sebuah rancangan yang disebut Rancangan Briggs untuk menyekat pengaruh komunis di Malaya. MFU turut menerbitkan beberapa dokumentari berkaitan Rancangan Briggs bagi memberi pemahaman yang jelas kepada penduduk di Tanah Melayu. Antara filem yang mempromosikan Rancangan Briggs ialah *A New Life* yang diterbitkan pada tahun 1951 yang mengisahkan tentang bagaimana kehidupan di Kampung Baru lebih baik berbanding tempat tinggal penduduk sebelum ini. Selain itu, MFU sekali lagi menerbitkan filem bertajuk *Our New Home* yang telah diterbitkan pada tahun 1952 yang mengisahkan mengenai tindakan seorang petani yang sukarela berpindah ke Kampung Baru (Filem Negara Malaysia 1966). Filem-filem ini menyembunyikan pelbagai masalah dalam rancangan Kampung Baru dan kerosakan disebabkan oleh rancangan tersebut. Memandangkan Kampung Baru dibina dengan tergesa-gesa oleh kerajaan, kadangkala kawasan yang dipilih tidak sesuai untuk dijadikan tempat tinggal kerana tanah tidak subur. Malah, ada penduduk kampung terpaksa berpindah banyak kali ke lokasi petempatan Kampung Baru yang berbeza untuk mencari lokasi yang sesuai untuk dijadikan kawasan pertanian.

Warga emas yang tidak lagi mempunyai kekuatan untuk menoreh getah dibiarkan hidup dalam kesusahan. Menurut Harper, kemudahan juga tidak disediakan dengan baik.

The recurring complaints of villagers themselves were malaria and lack of access to dispensaries, chemists, licensed food shops, bus services and vegetable land, especially for the old who were unable to tap rubber. The average rural Chinese person was not only threatened by terrorism, but “subject to economic pressures at the narrow margin above the bare subsistence at which he lives.” (Harper 1999, 178)

Jelas disini menunjukkan Rancangan Briggs dibantu dengan filem dokumentari terbitan MFU yang merupakan satu bentuk propaganda British mengangkat martabat mereka sebagai “pelindung” dan perang saraf menentang komunis. Pada hakikatnya, Rancangan Briggs yang menempatkan semula penduduk sebenarnya satu bentuk kem-kem tahanan moden. Tindakan Sir Henry Gurney secara tidak langsung telah membangkitkan kebencian masyarakat di Tanah Melayu terutamanya orang Melayu terhadap komunis. MFU turut menerbitkan sebuah filem dokumentari yang berjudul *Tribute to Sir Henry Gurney* (1951) yang menonjolkan kepimpinan Sir Henry Gurney dalam mentadbir Tanah Melayu ketika itu (Hassan 2010). Filem ini turut memuatkan peristiwa apabila para sultan dari seluruh Tanah Melayu mengiringi perarakan dan memberi pengiktirafan kepada kuasa Sir Henry Gurney dan kedatangan British di Tanah Melayu. Filem ini telah mengangkat martabat British terutamanya Sir Henry Gurney di mata masyarakat di Tanah Melayu. Hakikatnya filem ini juga menjadi satu sindiran dan penghinaan kepada Institusi Kesultanan Melayu di Tanah Melayu kerana filem ini menonjolkan kelemahan sultan yang hanya menuruti segala tindakan British.

Wujud beberapa filem yang diterbitkan untuk menyasarkan kepada penonton Melayu. Hal ini disebabkan British mendapati wujud peningkatan penglibatan masyarakat Melayu dalam gerakan komunis yang sebelum ini didominasi oleh masyarakat Cina. Filem ini bertujuan melemahkan niat orang Melayu untuk terlibat dalam gerakan komunis. Antara filemnya yang terlibat ialah filem yang berjudul *Imam Sermon* yang diterbitkan pada tahun 1952 yang mengisahkan berkenaan seorang imam yang memberi ceramah kepada Regimen Melayu tentang ideologi komunis dan menerangkan bagaimana ideologi ini bertentangan daripada ajaran agama Islam. Namun, imam tersebut tidak menyebut bahawa masyarakat Melayu yang terlibat dengan komunis sebagai sesat. Manakala dalam filem yang berjudul *Self Help* yang diterbitkan pada tahun 1952, memaparkan bagaimana sekumpulan orang Melayu yang diancam oleh penganas komunis. Mereka secara sukarela membuat keputusan untuk berpindah ke kawasan baharu di mana memudahkan mereka mengakses perkhidmatan kerajaan. Mereka membentuk *Home Guard* dan berjaya menumpaskan serangan komunis di kawasan baharu mereka (Filem Negara Malaysia 1966).

Filem yang berjudul *Proudly Presenting Yong Peng* yang diterbitkan pada tahun 1953 pula menggambarkan keselamatan di sebuah kampung baharu terletak di Yong Peng yang berada di selatan Johor. Filem ini memaparkan imej masyarakat yang gembira dan hidup dalam sebuah komuniti. Yong Peng ini telah dijadikan contoh sebagai sebuah kampung yang berjaya menjalinkan kerjasama antara penduduk kampung dengan kerajaan. Kejayaan yang digambarkan dalam filem ini akan dapat dicapai apabila masyarakat taat dan menyokong pihak kolonial (Filem Negara Malaysia 1966).

Orang Asli di Tanah Melayu turut tidak dipinggirkan oleh British dalam menyampaikan propaganda mereka melalui MFU. Filem yang berjudul *Jungle Fort* yang diterbitkan pada tahun 1953 memaparkan kisah perjuangan Orang Asli yang dipaksa membantu komunis. Oleh itu, pasukan keselamatan dan polis telah membina kubu pertahanan dalam hutan tersebut bagi melindungi keselamatan penduduk Orang Asli. Pusat kubu hutan di Kuala Lumpur turut menghantar bantuan dan ubat-ubatan melalui pesawat dan digugurkan menggunakan payung terjun. Sebenarnya, British menyedari akan kepakaran Orang Asli dalam aspek perhutanan. Maka, British berusaha menarik sokongan Orang Asli melalui filem untuk bekerjasama dengan British bagi menghapuskan tempat persembunyian komunis di hutan. Penggunaan filem yang mempunyai ciri audiovisual memudahkan British untuk menyampaikan maklumat dengan jelas dan mampu memanipulasi pemikiran penonton untuk mengikut kehendak

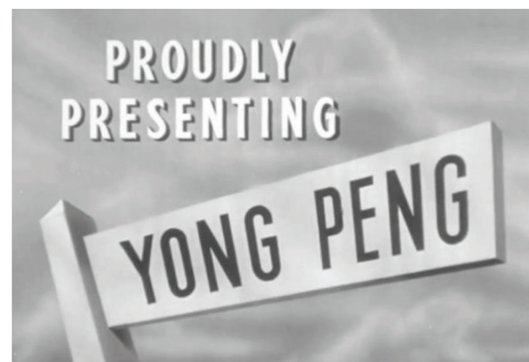

Foto 6 Tajuk filem *Proudly Presenting Yong Peng*.

Sumber: *Proudly Presenting Yong Peng* (1954).

penyampai. Secara jelasnya, perang saraf dan propaganda terhadap komunis yang digambarkan dalam filem terbitan MFU ini dilihat mempunyai ciri-ciri berikut misalnya hampir semua ahli komunis adalah orang Cina dan Melayu dengan watak yang menakutkan dan kurang jelas. Wajah mereka dalam filem tidak pernah ditunjukkan secara jelas dan dekat, malah watak ini seringkali berada dalam adegan tembakan-menembak. Kedua, komunis dalam filem doku-drama MFU tidak menjadi suara latar dalam filem. Mereka tidak bercakap atau senyum kecuali jika mereka menyerah diri kepada British. Namun pengarah tidak membenarkan mereka berucap secara berlebihan di depan kamera. Ketiga, komunis sentiasa dirujuk sebagai “penyamun” atau “pengganas” dalam filem terbitan MFU. Ciri-ciri yang dinyatakan ini merupakan strategi British dalam memberi gambaran buruk kepada imej komunis dan cubaan mereka dalam menimbulkan rasa takut dalam kalangan penduduk di Tanah Melayu. Malah penggunaan istilah “penyamun” (*bandits*) dan “pengganas” (*terrorists*) dilihat turut digunakan secara meluas melalui dokumen rasmi dan akhbar British dalam tempoh yang dinyatakan dalam usaha mereka mengkonstruksi sosial masyarakat tentang bahayanya ancaman komunis di Tanah Melayu. Hal ini dapat dilihat melalui strategi yang telah dilakukan oleh *The Straits Times* yang menggunakan istilah “penyamun” (*bandits*) dan “pengganas” (*terrorists*) dalam menyiarkan berita berkaitan komunis dalam tempoh yang dinyatakan (*The Straits Times* 1949).

Manakala filem *The Big Kitchen* yang diterbitkan pada tahun 1957 menggambarkan strategi British menyekat sumber makanan daripada jatuh ke tangan komunis. Sistem dapur berpusat ditonjolkan dengan mengumpulkan sumber beras dan diedarkan serta dimasak berdasarkan bilangan orang dalam sesebuah keluarga bagi mengelakkan bahan makanan tersebut diperolehi komunis. Filem ini menunjukkan strategi dalam beroperasi dan bagaimana perkara ini sebenarnya memberi manfaat kepada orang-orang di Kampung Baru. Orang-orang kampung digambarkan ceria dan gembira dengan kehidupan mereka.

Tema Sosial

MFU dilihat telah mengikut saranan Stanley Hawes dalam menerbitkan filem yang menunjukkan British sangat menjaga kepentingan dan kesejahteraan penduduk di Tanah Melayu. Misalnya filem *Chik's Great Adventure* yang diterbitkan pada tahun 1953 mengisahkan kehairahan golongan muda berkhidmat kepada masyarakat. Filem ini telah menonjolkan watak seorang pemuda lelaki Melayu bernama Chik yang menyertai Persekutuan Pengakap Malaya yang merupakan satu pertubuhan sukarela yang pertama wujud oleh British di Tanah Melayu (Jauhar 1997). Masyarakat Melayu yang mula-mula terlibat dalam pergerakan ini terdiri daripada bekas tentera serta guru-guru Melayu yang berkhidmat serta mengajar di sekolah-sekolah Inggeris. Penerimaan masyarakat terhadap pertubuhan sukarela sebegini berlaku disebabkan pengaruh serta perkembangan sistem pendidikan Inggeris. Ketika British memerintah Tanah Melayu, pengakap menjadi sebahagian daripada cawangan Inggeris, ahli-ahli di Tanah Melayu terpaksa tunduk dan patuh kepada Ratu England pada masa itu bagi meningkatkan semangat agar menyokong British. Hal ini jelas dilihat melalui penganugerahan tertinggi kepada ahli pengakap iaitu Queen Scouts yang menunjukkan penghormatan untuk Ratu England. Situasi ini menunjukkan bahawa melalui penerbitan filem ini, British melalui MFU dilihat cuba mengagungkan kedaulatan dan kewibawaan keluarga diraja British melalui jalan cerita yang dihasilkan. Malah melalui pengisahan penyertaan masyarakat Melayu dalam Persekutuan Pengakap Malaya, ia merupakan strategi British bagi menunjukkan mereka berusaha dalam melahirkan penduduk yang bertanggungjawab kepada bangsa, negara, dan masyarakat antarabangsa. Propaganda yang terdapat dalam filem ini menunjukkan British cuba memprogramkan minda dan pemikiran penduduk di Tanah Melayu melalui imej mereka yang dilihat datang untuk membantu dan mentamadunkan Tanah Melayu serta bukannya dengan tujuan yang lain.

Foto 7 Babak dalam filem *Jungle Fort* (1953).

Sumber: Filem Negara Malaysia (1966, 34).

Foto 8 Babak dalam filem *Chik's Great Adventure* (1953).

Sumber: Filem Negara Malaysia (1966, 23).

Manakala filem *Rohani Steps Out* yang diterbitkan pada tahun 1953 adalah mengisahkan mengenai Persekutuan Perempuan Malaya (PPPM). Watak Rohani merupakan watak utama dalam filem ini dan mengisahkan penyertaannya dalam institut ini (Filem Negara Malaysia 1966). Imej wanita tempatan terutama masyarakat Melayu digambarkan sebelum ini sebagai suri rumah yang tidak berkemahiran dalam hal-hal pengurusan rumah tangga dan tidak tahu bersosial. Melalui filem ini, ia telah memaparkan kelemahan dan kekurangan wanita di Tanah Melayu hanya dapat diperbaiki melalui penglibatan mereka dalam program-program yang dijalankan oleh PPPM. Hasil penglibatan mereka dalam persatuan begini dilihat dapat mengubah kehidupan mereka yang telah sekian lama terikat dengan ruang domestik. Secara tidak langsung ia dapat mengubah gaya hidup dan nasib golongan wanita terutama yang telah berumah tangga. Idea asal penubuhan PPPM dicetuskan oleh Dato' Onn Jaafar, malah beliau turut melantik Lady Templar menjadi presiden dalam institut tersebut (Mohamed 2003). Pada pengakhiran filem ini, penghargaan diberikan kepada Lady Templar atas usahanya membuka 250 cawangan institut wanita di seluruh negara. Jelas sekali lagi, MFU melalui filem ini dilihat cuba mengangkat peranan British dalam mengalakan penyertaan golongan wanita dalam organisasi dan berpersatuan. Seolah-olah situasi ini menunjukkan British dilihat bersimpati dengan nasib golongan wanita di Tanah Melayu yang tertindas dengan patriaki, dan kedatangan mereka dilihat membawa sinar kepada perubahan nasib golongan wanita. Namun begitu, situasi ini dapat disangkal ekoran golongan wanita di Britain dilihat turut tertindas dengan amalan patriaki yang mengikat golongan wanita dengan sistem reproduksi mereka. Secara langsung, penerbitan filem ini hanya cuba mengangkat imej Lady Templar yang merupakan isteri kepada Sir Gerald Templar di Tanah Melayu, dan ini merupakan sebahagian aktiviti sosial British di Tanah Melayu.

Filem *The Letter* yang diterbitkan pada tahun 1953 mengisahkan pasangan suami isteri India yang tinggal di estet getah (kebanyakan masyarakat India di estet getah buta huruf). Mereka menerima sepucuk surat penting dan mereka membawa surat tersebut untuk dibaca oleh individu yang kurang berpendidikan yang akhirnya mencetuskan kepada salah faham dalam kalangan mereka. Akhirnya, mereka menjumpai seorang guru besar yang membantu membetulkan salah faham tersebut. Pada pengakhiran cerita, pasangan tersebut bertekad untuk menghantar anak-anak mereka ke sekolah untuk belajar membaca (Filem Negara Malaysia 1966). Namun, cubaan British dalam usaha menunjukkan mereka menjaga kebajikan masyarakat India di Tanah Melayu ini dapat disangkal. Hal ini kerana, usaha British membuka sekolah Tamil di ladang hanya bertujuan bagi menarik perhatian buruh yang datang ke Tanah Melayu. Malah, sekolah-sekolah Tamil yang terdapat di Tanah Melayu berada dalam keadaan yang teruk dan mutu pengajaran pula langsung tidak memuaskan (CO 273/579 1931). Polisi British adalah hanya untuk menjadikan kanak-kanak Tamil sebagai kerani (*kirani*) atau jurukira (*kanakupillai*) sahaja (CO 273/534 1926). Cubaan British dalam menerbitkan filem ini sekadar untuk menutup kelemahan mereka dalam menjaga kebajikan masyarakat India sejak sekian lama terabai di Tanah Melayu. Hal ini menyebabkan Kerajaan India telah menghantar ejen Kerajaan India bagi menjaga kebajikan masyarakat India di Tanah Melayu. Selain itu, usaha British dalam menerbitkan filem ini adalah bertujuan untuk cuba meredakan ketegangan yang ditimbulkan oleh Malaysian Indian Congress (MIC) yang menganggap British tidak menjaga kebajikan masyarakat India selama ini. Penerbitan filem ini dilihat bagi menjawab segala tuduhan dan tanggapan oleh badan politik tersebut, namun begitu ia dilihat semakin membuka ruang dan peluang kepada MIC bagi mengkritik dasar British kepada masyarakat India di Tanah Melayu.

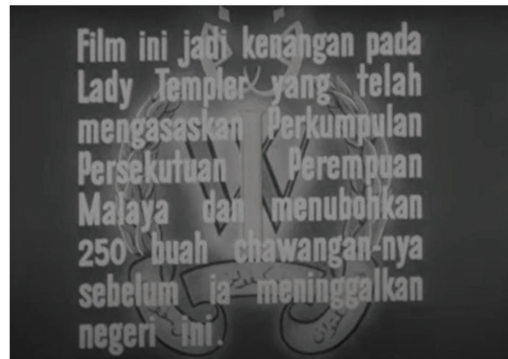

Foto 9 Kata-kata penghargaan kepada Lady Templar di penghujung filem *Rohani Steps Out* (1953).

Sumber: Malayan Film Unit (1954).

Foto 10 Babak dalam filem *The Letter* (1953).

Sumber: Filem Negara Malaysia (1966, 44).

CABARAN DAN MASALAH MFU SEBAGAI KAEDAH/ALAT PROPAGANDA DAN PERANG SARAF

Penubuhan MFU pada permulaannya tidak mendapat sokongan daripada pihak British kerana mereka bimbang penubuhan unit filem ini akan menelan perbelanjaan yang besar dan tiada jaminan ia akan meningkatkan semula imej British di Tanah Melayu. Malah, British turut mengalami kerugian akibat penglibatan mereka dalam Perang Dunia Kedua sehingga telah menjejaskan pendapatan berikutan keadaan ekonomi dunia yang tidak stabil (Mohd Firdaus dan Arba'iyah 2019). Namun atas saranan Mubin Sheppard, Pegawai Perhubungan Raya ketika itu serta tindakannya membeli peralatan pembikinan filem dari Army Film Unit di Singapura telah membuka mata British mengenai kepentingan filem sebagai sebuah alat propaganda memperbaiki imej British sebagai “pelindung” penduduk Tanah Melayu dan perang saraf menentang kumpulan sayap kiri yang mampu menggugat kedudukan British di Tanah Melayu. Walau bagaimanapun, pada awal penubuhannya, MFU menghadapi masalah dari aspek kekurangan kakitangan berkemahiran dalam bidang perfileman. Kakitangannya yang lebih kurang 20 orang sahaja telah menghadkan kemampuan MFU bergerak ke seluruh Tanah Melayu untuk merakamkan peristiwa-peristiwa penting. Selain itu, MFU terpaksa bergantung kepada kecanggihan teknologi sedia ada dan menyebabkan pengeluaran filem terhad dan kualiti pembikinannya bergantung kepada kepakaran pengarah dan jurukamera untuk merakamkan babak-babak spontan masyarakat. Kamera Mitchell BNC (1946) yang berat telah mengurangkan penggunaan syot yang bergerak.

Dari aspek penyebaran filem pula, MFU terpaksa bersaing dengan filem komersial yang lebih menghiburkan masyarakat seperti filem-filem keluaran Shaw Brothers dan Cathay-Keris Production yang kian mendapat sambutan penonton di kawasan bandar. Filem berunsur propaganda tidak mendapat perhatian dalam kalangan penonton di kawasan bandar. Namun, MFU dapat bekerjasama dengan produksi-produksi filem komersial tersebut untuk membenarkan filem-filem MFU ditayangkan sebelum filem komersial disiarkan. MFU hanya mampu menarik minat penduduk di kawasan-kawasan kampung untuk menonton filem-filem mereka disebabkan kawasan tersebut kurang akses kemudahan hiburan. Jadi, kedatangan pasukan MFU di kawasan kampung terutama di Kampung Baru menjadi hiburan kepada penduduk setempat. Namun begitu, kekurangan van mudah alih sebelum tahun 1950 telah menyebabkan British tidak dapat menggunakan sepenuhnya filem sebagai alat propaganda untuk disebarkan kepada rakyat di Tanah Melayu terutama penduduk di kawasan pedalaman.

Penggunaan filem sebagai alat propaganda British tidak menjadi alternatif utama mereka untuk memperbetulkan imej dan martabat mereka di Tanah Melayu. Akhbar dan radio lebih menjadi tumpuan utama British kerana medium ini mudah diakses oleh rakyat dan tidak memakan kos yang tinggi seperti filem. Kekurangan dari pelbagai aspek kemudahan filem telah menyebabkan MFU bergerak lembab sebelum tahun 1950. Namun selepas beberapa pegawai penting British seperti H. C. Greene melihat akan kepentingan filem sebagai alat propaganda dan perang saraf di Tanah Melayu, barulah MFU diberi peranan penting menghasilkan filem-filem untuk kegunaan British memperbaiki imej mereka sebagai “pelindung” rakyat di Tanah Melayu daripada ancaman komunis.

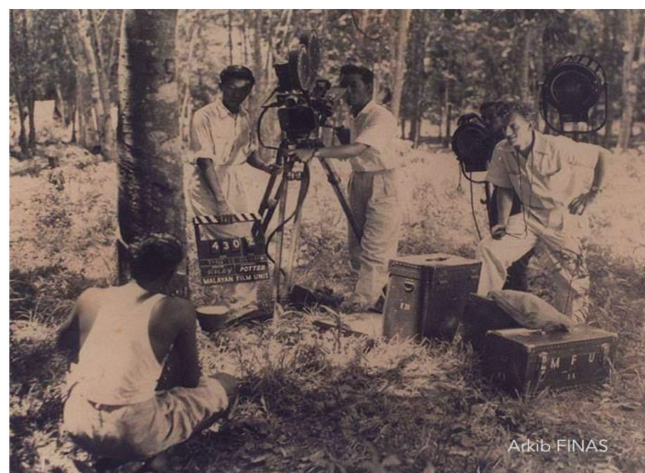

Foto 11 Penggambaran di Bangsar Sekitar 1947, dari kiri Goh Meng Huat (Unit Grafik), Osman Shamsudin (Jurukamera), dan Gillie Potter (Pengarah Seni).

Sumber: Koleksi Arkib FINAS

KEBERKESANAN PROPAGANDA DAN PERANG SARAF BRITISH MELALUI MFU

Lambang harimau melompat di permulaan filem MFU sentiasa tersemat dalam memori masyarakat di Tanah Melayu terutama yang tinggal di kawasan luar bandar. Hal ini menandakan filem tersebut memberi impak kepada pemikiran dan hati masyarakat di Tanah Melayu. Walaupun sukar untuk mengukur sejauhmana propaganda dan perang saraf British melalui MFU berjaya mencapai matlamat dan objektifnya pada ketika itu akan tetapi ingatan masyarakat terhadap program wayang pacak yang menayangkan filem MFU sentiasa disebut-sebut kerana aktiviti ini merupakan salah satu hiburan bagi mereka yang kekurangan akses kepada fasiliti hiburan seperti masyarakat di bandar (Rodzi Ahmad 2022). Barnard (2009) beranggapan MFU tidak berjaya memberi kesan kepada masyarakat di Tanah Melayu. Menurutnya, kuasa mempengaruhi pemikiran masyarakat berada di tangan Shaw Brothers dan Cathay-Keris yang merupakan pengusaha filem komersial di Tanah Melayu. Manakala masyarakat Cina dan India lebih gemar menonton filem dari negara asal mereka. Masyarakat India misalnya dilihat sangat mengemari lakonan aktor filem Tamil popular, Sivaji Ganesan dan M. G. Ramachandran (MGR) yang dilihat turut menjadi idola kepada P. Ramlee. Selain itu, tidak kesemua lapisan masyarakat berpeluang dalam mengakses dan menonton filem terbitan MFU terutamanya bagi penduduk di kawasan pedalaman. Hal ini kerana, tidak kesemua lokasi di seluruh Tanah Melayu menerima tayangan filem oleh MFU. Hanya lokasi tumpuan seperti Kampung Baru sahaja yang menjadi antara lokasi pilihan yang dilihat bertujuan untuk memerangi komunis (Barnard 2009).

Kesan propaganda dan perang saraf British melalui MFU dapat diukur melalui tempoh yang panjang ekoran mereka berusaha menyemai ideologi dan mengubah pemikiran masyarakat di Tanah Melayu. Namun begitu, sekiranya dilihat dengan jelas, MFU merupakan alat penjajahan baharu dan digunakan untuk mengekalkan penguasaan British di Tanah Melayu. British secara tidak langsung telah meluaskan penyebaran *cultural imperialism* melalui tema-tema filem MFU seperti ekonomi bebas pasaran Anglo-Amerika, perubahan moden, sistem demokrasi, pendidikan venakular, dan kebudayaan barat bagi mendominasi budaya mereka di Tanah Melayu. Hal ini bertepatan dengan konsep imperialisme baharu yang dilihat tidak lagi menumpukan terhadap penaklukan politik dan ekonomi semata-mata, sebaliknya turut menekankan kepada dominasi budaya penjajah (*cultural imperialism*) terhadap pihak yang dijajah (Tomlinson 1991). Malah dapat dilihat dengan jelas, bagaimana British telah membentuk kehidupan di Tanah Melayu berdasarkan acuan mereka dan kesannya sehingga kini apabila seluruh dunia terutamanya negara jajahan British kelihatan “selesa” dalam mengikuti ketetapan hidup yang telah “diasaskan” oleh British sejak sekian lama. Meskipun berlakunya dekolonisasi dan proses asimilasi budaya setempat, ia tidak menjejaskan segala aturan yang telah ditetapkan oleh British, malah, ia menunjukkan kehidupan masyarakat pada abad ke-21 masih mengikut “standard” British yang sebenar.

Sehingga kemerdekaan Tanah Melayu, MFU berjaya mengekalkan imej “hero” dan berprestij British di Tanah Melayu melalui filem *Merdeka for Malaya* (1957). Filem ini menjadi contoh bagaimana British menggunakan filem untuk menunjukkan mereka bertanggungjawab dalam membantu Tanah Melayu memperoleh kemerdekaan. Sedangkan, keutamaan British di Tanah Melayu pada ketika itu lebih kepada penguasaan ekonomi dan politik semata-mata. Penerbitan filem oleh MFU secara tidak langsung memberi kesan kepada perkembangan filem di Tanah Melayu. Corak dan teknik pembikinan filem di Tanah Melayu terutama bagi filem dokumentari secara jelas dipengaruhi oleh aliran dokumentari British.

Foto 12 Logo MFU.

Sumber: *Rohani Steps Out*, Malayan Film Unit (1954).

Program wayang pacak yang menayang filem MFU mendapat sambutan yang mengalakkan dalam kalangan penduduk kampung. Pada tahun 1948, van mudah alih Jabatan Perhubungan Awam telah mengadakan rombongan selama 10 hari di Kuantan, Pahang. Didapati, seramai 3,000 sehingga 4,000 orang penduduk kampung telah hadir menonton filem dalam program wayang pacak. Program ini digerakkan ke Sungai Karang, Sungai Ular, Balok, Cherating, Kampung Lepar, dan Gambang (*The Straits Times* 1948, 5). Juga didapati, hampir empat juta orang penduduk di Tanah Melayu pernah menonton dan mendengar ceramah mengenai keadaan semasa negara melalui Jabatan Perhubungan Raya dan Unit Sinema sejak tahun 1950 (*Indian Daily Mail* 1953, 4). Manakala penduduk di Kampung Baru lebih terkesan dengan propaganda yang disampaikan oleh British melalui MFU. Hal ini turut dicatatkan dalam sebuah akhbar, yang menyatakan program wayang pacak dianjurkan oleh British di kawasan tempat tinggal mereka menjadi hiburan masyarakat yang tidak mempunyai akses kepada fasiliti hiburan seperti pawagam dan pusat hiburan lain. Tambahan pula, filem MFU menjadi sumber maklumat kepada ramai penduduk Cina di Kampung Baru yang hampir 98% tidak tahu membaca dan menulis (*The Straits Times* 1953, 10). Sambutan masyarakat terutama dari kawasan kampung semakin meningkat pada tahun 1954. Dicapatkan di Terengganu, seramai 64,880 penonton hadir untuk menonton wayang filem dokumentari kerajaan dalam masa sebulan (Harper 1999). Jelas sekali, penggunaan filem oleh British berjaya menyerap masuk dalam pemikiran masyarakat di kawasan kampung terutama kepada masyarakat yang buta huruf.

KESIMPULAN

Konklusinya, MFU berperanan penting sebagai alat propaganda dan perang saraf British di Tanah Melayu sehingga kemerdekaan tanah air. Penubuhan MFU yang dilihat sebagai alat imperialisme baharu selepas Perang Dunia Kedua telah mengetengahkan strategi British melalui aspek perang saraf dan propaganda. MFU dilihat telah berjaya menerbitkan pelbagai filem yang bermatlamat untuk menjaga imej dan kepentingan dalam aspek politik, ekonomi, serta sosial di Tanah Melayu dalam tempoh yang dinyatakan. Jelasnya, melalui MFU, British cuba untuk terus menguasai Tanah Melayu melalui *culture imperialism*. Dominasi budaya yang dominan di tanah jajahan telah menunjukkan mereka telah berjaya membentuk acuan kehidupan yang berkiblat kepada British sehingga kini. British telah menunjukkan, penjajahan tidak semestinya perlu mengangkat senjata, malah melalui sebuah filem, mereka dapat menguasai tanah jajahan melalui propaganda dan perang saraf. Selepas kemerdekaan, MFU dikekalkan dan telah menjadi alat propaganda dan perang saraf kerajaan persekutuan di Tanah Melayu.

PENGHARGAAN

Penulis ingin melahirkan penghargaan kepada Pusat Kajian Sejarah, Politik dan Hal Ehwal Antarabangsa, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia dan Bahagian Sastera, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia kerana memberi galakan dalam penghasilan artikel ini.

RUJUKAN

- 1957/0302244. 1952. K.J. Henderson, Report on an experimental educational course for villagers. Labour office Malacca, 14 May.
- 1957/0575389. 1949. Letter about training and propaganda films. General Headquarters, Far East Land Forces, Singapore, 4 April.
- 1957/0676229. 1946. Proposal for a scheme for the Malayan Film Unit, Policy Malayan Film Unit, 28 October.
- 2001/0019869. n.d. The birth of the Malayan Film Unit by M.C. ff. Sheppard.
- Argent, G. 1968. Sir Hugh Carleton Greene (1910–1987), Broadcasting administrator and Director-General of the BBC, London. National Portrait Gallery. <https://www.npg.org.uk/> (accessed 10 January 2022).
- Ariah Judah. 2017. *Negaraku 60 tahun merdeka*. Putrajaya: Jabatan Penerangan Malaysia.

- Azian Tahir et al. 2021. An Analysis of reports by The Illustrated London News (ILN) and The Graphic against social activities in Malaya in the 19th century. *Wacana Seni Journal of Arts Discourse* 20: 55–71. <https://doi.org/10.21315/ws2021.20.5>
- Barnard, T. P. 2009. Decolonization and the nation in Malay film, 1955–1965. *South East Asia Research* 17(1): 65–86. <https://doi.org/10.5367/000000009787586415>
- CO 273/534. 1926. Education on estates, memorandum, excerpts from the “Swathesamitthiran” forwarded with section of states F.M.S. despatch no. 307, 9 June.
- CO 273/579. 1931. Straits settlements, annual report on education in the straits settlements for the year 1931.
- CO 537/6571. n.d. Malayan Film Unit: Proposed investigation and reorganisation (1949–50). Hawes Report.
- Filem Negara Malaysia. 1966. *Films of Malaya: Catalogue of films made by Malayan Film Unit*. Kuala Lumpur: Jabatan Penerangan Malaysia.
- Harper, T. N. 1999. *The end of empire and the making of Malaya*. United Kingdom: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511585517>
- Hassan Abd. Muthalib. 2010. The end of empire: The films of the Malayan Film Unit in 1950s British Malaya. In *Film and the end of empire*, eds. L. Grieveson and C. MacCabe. London: British Film Institute and Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.5040/9781838710279.ch-010>
- Indian Daily Mail*. 1953. Official propaganda in 1950 reviewed, 6 March.
- Jauhar Mohd Yassin. 1997. Sejarah pengakap di Malaysia. Kertas kerja Pesuruhjaya Antarabangsa PPM. Kuala Lumpur: Ibu Pejabat Persekutuan Pengakap Malaysia.
- Linebarger, P. M. 1972. *Psychological Warfare*. New York: Arno Press.
- Malayan Film Unit. 1953. *Films of Malaya: Catalogue of films made by Malayan Film Unit*. Kuala Lumpur: Department of Information.
- . 1954. Annual Report 1947–1955. Federation of Malaya.
- McLaurin, R. D. 1982. Psychological operations and national security. In *Military propaganda: Psychological warfare and operations*, ed. New York: Praeger Publishers.
- Mohamed Abid. 2003. *Reflections of pre-independence Malaya*. Malaysia: Pelanduk Publications.
- Mohd Firdaus Abdullah and Arba'iyah Mohd Noor. 2019. The 20th century domestic water supply in Alor Setar, Kedah. *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies* 46(2): 240–271.
- Muhammad Aslah Akmal Azmi and Mohd Samsudin. 2018. Propaganda British di Tanah Melayu pada zaman Perang Dunia Pertama (1914–1916). *Jurnal Komunikasi* 34(4): 19–41. <https://doi.org/10.17576/JKMJC-2018-3404-02>
- P.R. 615/46. 1947. Memorandum by Director of Public Relations Department on the necessity for the production of Malayan Film Unit in vernacular languages, 11 Jun.
- Policy File, Malayan Film Unit (615/46), No. 3 in M.U. 6848/47, Arkib Negara Malaysia.
- Proudly Presenting Yong Peng*. 1954. Film. Malayan Film Unit.
- Ramakrishna, K. 2002. *Emergency propaganda: The winning of Malayan hearts and minds 1948–1958*. Great Britain: Curzon Press.
- Rodzi Ahmad. 2022. Interview at Padang Terap, Kedah, 25 January.
- Rohani Steps Out*. 1954. Film. Malayan Film Unit.

- Sahul Hamid Mohamed Maiddin. 2010. Propaganda dan perang saraf dalam era konfrontasi Malaysia-Indonesia, 1963–1966. Master diss., Universiti Malaya.
- Shirley, G. n.d. The moral responsibility of filmmakers. The National Film and Sound Archive of Australia (NFSA). <https://www.nfsa.gov.au/latest/stanley-hawes-and-moralresponsibility-filmmakers> (accessed December 2021).
- Siti Normala Hamzah, Mohamad Saleeh Rahamad @ Ahamad, and Md Azalanshah Md Syed. 2018. Isu tanah dalam filem-filem terpilih Rahim Razali. *Forum Komunikasi* 13(2):1–31.
- Soenarno, R. 1960. Malay nationalism, 1896–1941. *Journal of Southeast Asian History* 1(1): 1–28. <https://doi.org/10.1017/S0217781100000028>
- The Straits Times*. 1948. Villages see first film, 11 April.
- . 1949. Bandits trapped by villagers, 17 November.
- . 1953. Sunday Times POSTBAG, 14 June.
- Thoughtsonfilms. 2014. Tuan Zain, a Malaysian visionary and a principled documentary filmmaker. <https://thoughtsonfilms.com/visionary-and-a-principled-documentary-filmmaker/> (accessed 12 October 2021).
- Tomlinson, J. 1991. *Cultural imperialism: A critical Introduction*. London: Pinter Publisher Ltd.